

VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA V EVROPSKÝCH STÁTECH

Obecné informace

Rada Evropské unie přijala již v roce 2002 společné stanovisko, podle kterého zahájení výuky cizích jazyků má probíhat již od útlého věku dětí a týkat se alespoň dvou cizích jazyků (tzv. barcelonský cíl). První a další cizí jazyky se samozřejmě liší požadovanou úrovní, které mají žáci dosáhnout v průběhu vzdělávání. V současné době používají dvě třetiny zemí EU k stanovení této požadované úrovně tzv. Společný evropský referenční rámec pro jazyky (CEFR), který je i v ČR základem pro stanovení minimálních povinných požadavků Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání na výuku cizích jazyků.

První cizí jazyk jako samozřejmost

O nutnosti výuky prvního cizího jazyka není mezi evropskými státy pochyb, přesto i zde panují zajímavé rozdíly. **Výuka prvního cizího jazyka** začíná ve většině evropských zemích brzy, v období **6 až 7 let** věku dítěte. Mezi tyto státy patří **Norsko, Švédsko, Lucembursko, Francie, Itálie, Španělsko, Lotyšsko** nebo například **Dánsko**. O něco později, v období **8 až 9 let** začíná povinná výuka ve **Finsku, Německu, Slovensku** nebo například **Maďarsku**. **Stejná situace je v České republice.**

Nejdříve s povinnou výukou prvního cizího jazyka **začínají žáci v Polsku** a na **Kypru**, a to již v období předškolního vzdělávání. Naprostou výjimku tvoří **Irsko** a **Skotsko**, kde není výuka prvního cizího jazyka povinná vůbec.

V 18 vzdělávacích systémech je prvním cizím jazykem povinně angličtina. Například na Slovensku byla ale tato povinnost zavedena až od školního roku 2011/12. Pokud je v evropských zemích povinný jiný jazyk, jde většinou o některý z úředních jazyků. Typickými příklady je francouzština v **Belgii**, švédština ve **Finsku** na těch školách, kde je vyučovacím jazykem finština (a obráceně), němčina a francouzština v **Lucembursku**. Výjimkou je Island s povinnou dánštinou a **Kypr** s francouzštinou. V řadě zemí (typicky v zemích bývalého východního bloku včetně ČR) není povinným jazykem angličtina, ale pouze povinné studium prvního cizího jazyka s možností jeho volby.

VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA V EVROPSKÝCH STÁTECH

Na konci nižšího sekundárního vzdělávání, tedy v našich podmínkách na konci základní školy, se pohybuje očekávaná úroveň v zemích EU mezi stupni A2 (tzv. „na cestě”) a B1 (tzv. „práh”). V ČR stanovuje RVP ZV minimální dosaženou úroveň pro první jazyk na A2.

Výuka druhého cizího jazyka se v evropských zemích značně liší

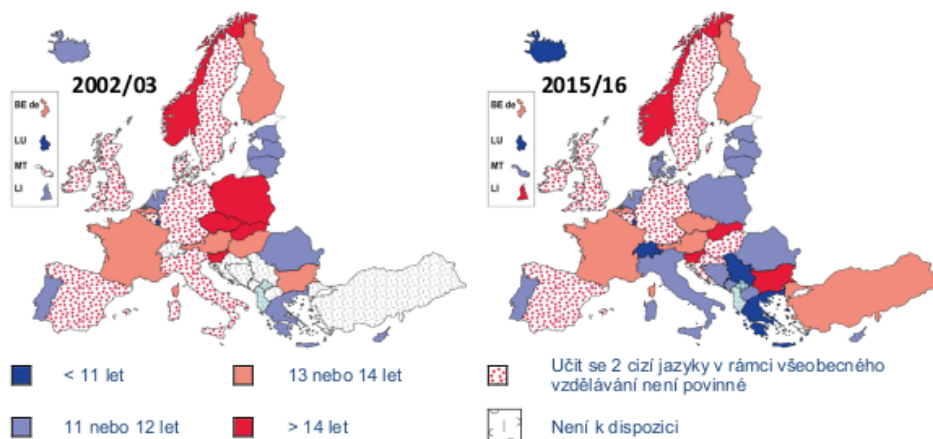
Ve většině evropských zemí se musí žáci začít učit druhý cizí jazyk před skončením povinné školní docházky. **Nejdříve k tomu (ještě před 11. či 12. rokem věku dětí) dochází například na Islandu, v Lucembursku, Dánsku, Itálii, Řecku, Švýcarsku a také v některých postkomunistických zemích - Polsku, Litvě, Lotyšsku nebo Rumunsku.**

V **České republice** platí od školního roku 2013/14 povinnost zařadit druhý cizí jazyk do výuky povinně **nejpozději** od 8. ročníku základní školy, resp. odpovídajícího ročníku víceletých gymnázií, tzn. ve věku **13 až 14 let**. Stejná situace je např. ve **Finsku, Francii** nebo **Rakousku**. Naopak ve **Švédsku, Německu, Španělsku, Maďarsku** nebo **Chorvatsku** je **výuka druhého cizího jazyka** v rámci všeobecného vzdělávání **nepovinná, žák má ale právo si ji zvolit** (Maďarsko se z povinné výuky vrátilo k nepovinné). Opačným směrem šly země jako **Itálie, Dánsko** nebo **Malta**, které výuku druhého cizího jazyka **změnily** v nedávné době z **nepovinné na povinnou**.

Ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi se Česká republika pohybuje ve spodní polovině. Podle údajů Eurostat se na konci základního vzdělávání učí v Česku dva a více jazyků 65,9 % žáků. Žáci se specifickými vzdělávacími potřebami mají zákonnou možnost místo výuky druhého cizího jazyka prohlubovat své znalosti z prvního cizího jazyka.

VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA V EVROPSKÝCH STÁTECH

Obrázek: Věk zahájení výuky druhého cizího jazyka jako povinného předmětu - srovnání let 2002/2003 a 2015/2016

Zdroj: DZS. (2018) Shrnutí Eurydice: Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě – vydání 2017. Dostupné on-line [zde](#).

Počet žáků studujících cizí jazyk (v %) v nižším sekundárním vzdělávání - údaje z roku 2019

Zdroj: Eurostat (2022)

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20170925-1>

Země	žádný cizí jazyk	1 cizí jazyk	2 a více cizích jazyků
Belgie	0	70,7	29,3
Bulharsko	0,5	85,9	13,7
Česká republika	1,4	32,7	65,9

VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA V EVROPSKÝCH STÁTECH

<i>Dánsko</i>	<i>0,9</i>	<i>14,6</i>	<i>84,5</i>
<i>Estonsko</i>	<i>2,8</i>	<i>1,7</i>	<i>95,5</i>
<i>Finsko</i>	<i>0,4</i>	<i>0,9</i>	<i>98,6</i>
<i>Francie</i>	<i>0,3</i>	<i>24,2</i>	<i>75,5</i>
<i>Chorvatsko</i>	<i>0</i>	<i>45,5</i>	<i>54,5</i>
<i>Irsko</i>	<i>17,4</i>	<i>73,8</i>	<i>8,8</i>
<i>Island</i>	<i>0,3</i>	<i>2</i>	<i>97,7</i>
<i>Itálie</i>	<i>0</i>	<i>2,8</i>	<i>97,2</i>
<i>Kypr</i>	<i>0,3</i>	<i>14,8</i>	<i>85</i>
<i>Lichtenštejsko</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>100</i>
<i>Litva</i>	<i>1,8</i>	<i>19,9</i>	<i>78,3</i>
<i>Lotyšsko</i>	<i>2,3</i>	<i>25,6</i>	<i>72,1</i>
<i>Lucembursko</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>100</i>
<i>Maďarsko</i>	<i>2,3</i>	<i>91</i>	<i>6,7</i>
<i>Malta</i>	<i>0</i>	<i>3,2</i>	<i>94,8</i>
<i>Německo</i>	<i>4,6</i>	<i>59</i>	<i>36,3</i>
<i>Nizozemí</i>	<i>2,4</i>	<i>26,8</i>	<i>70,7</i>
<i>Norsko</i>	<i>0</i>	<i>27,7</i>	<i>67,1</i>
<i>Polsko</i>	<i>2,7</i>	<i>0,1</i>	<i>97,2</i>
<i>Portugalsko</i>	<i>4,8</i>	<i>4,5</i>	<i>90,7</i>
<i>Rakousko</i>	<i>0,1</i>	<i>92,3</i>	<i>7,6</i>
<i>Rumunsko</i>	<i>0</i>	<i>5,1</i>	<i>94,9</i>
<i>Řecko</i>	<i>0,4</i>	<i>2,9</i>	<i>96,7</i>
<i>Severní Makedonie</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>100</i>
<i>Slovensko</i>	<i>2</i>	<i>41,5</i>	<i>56,5</i>

VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA V EVROPSKÝCH STÁTECH

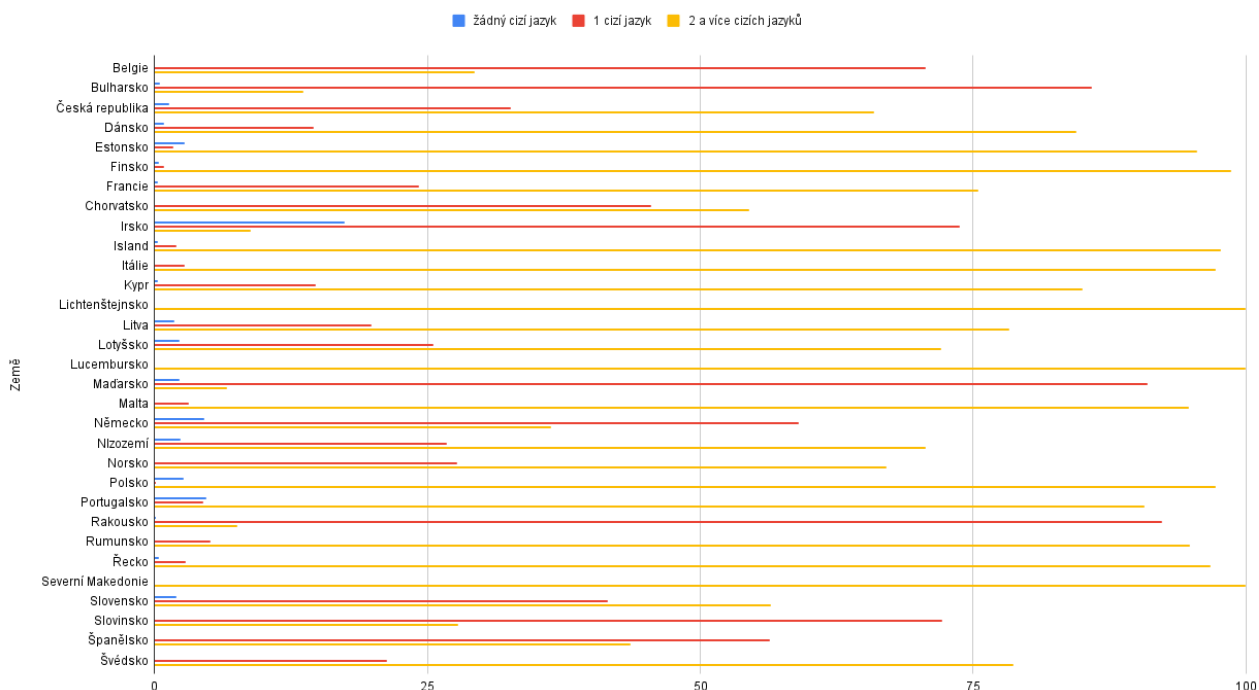
<i>Slovensko</i>	0	72,2	27,8
<i>Španělsko</i>	0	56,4	43,6
<i>Švédsko</i>	0	21,3	78,7
<i>Velká Británie</i>	:	:	:

: údaj neznámý

grafy: Zdroj: EUROSTAT (2022)

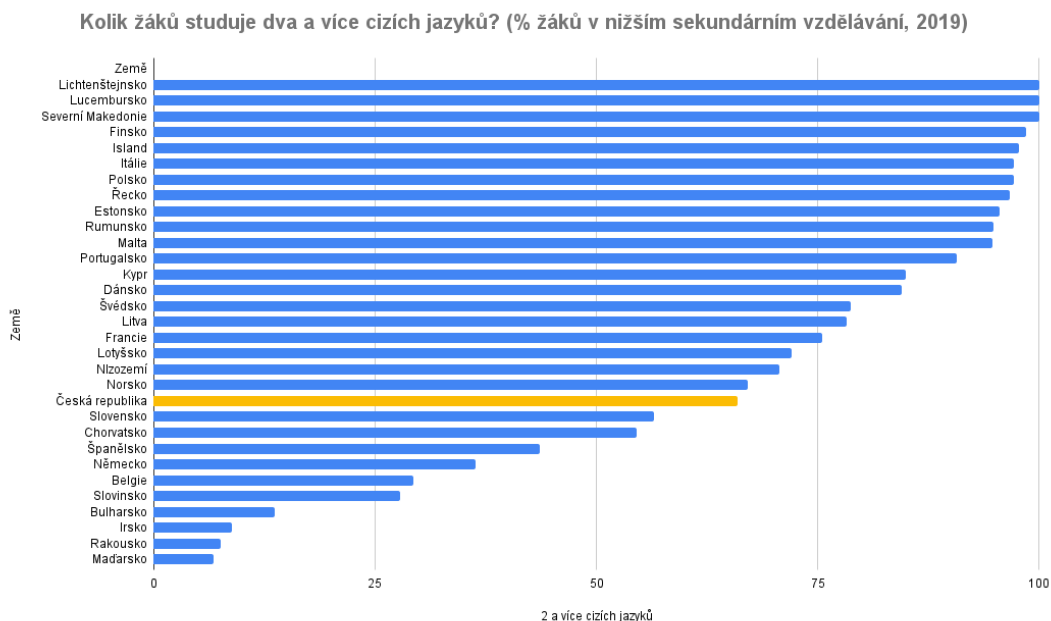
Počet žáků studujících žádný, 1 a 2 a více cizích jazyků – srovnání evropských zemí (data EUROSTAT z roku 2019)

Počet žáků studujících moderní cizí jazyk (v %) v nižším sekundárním vzdělávání - údaje z roku 2019

VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA V EVROPSKÝCH STÁTECH

Počet žáků studujících 2 a více cizích jazyků – země EU podle počtu žáků studujících 2 a více jazyků (data EUROSTAT z roku 2019)

Lucie Slejšková, analytička EDUinu: Pro pochopení dat je dobré porovnávat mezi sebou státy, v nichž výuka druhého cizího jazyka začíná u žáků zhruba ve stejném období. Ve skupině států, kde povinná výuka začíná stejně jako v ČR mezi 13. – 14. rokem věku žáků, je na tom Česká republika se svými 65,9 % dobře. Oproti Belgii (29,3 %) a Rakousku (7,6 %) zde dva a více cizích jazyků studuje srovnatelný počet žáků jako ve Francii (75,5 %). Procentuálně se vymyká pouze Finsko s 98,6 %. Situace v této zemi je ale ovlivněna dlouhodobou tradicí výuky cizích jazyků od útlého věku dětí, a to i tehdy, kdy výuka není povinná.

Obecně platí, že čím dříve se s povinnou výukou druhého cizího jazyka v evropských zemích začíná, tím větší procento žáků jej logicky studuje. Nejméně žáků studuje 2 a více cizích jazyků v zemích, kde výuka druhého cizího jazyka není povinná. Výjimku z

VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA V EVROPSKÝCH STÁTECH

tohoto pravidla tvoří země přirozeně bilingvní (např. Lucembursko) a skandinávské země.

porovnání graficky [tady](#), list 3

Jak čeští žáci ovládají druhý cizí jazyk bohužel nevíme

Musíme si ale uvědomit, že vysoká procenta žáků studujících 2 a více cizích jazyků ještě nutně nemusí znamenat, že tito žáci jazyky skutečně ovládají na požadované úrovni. Ve 12 vzdělávacích systémech evropských zemí je pro 2. cizí jazyk na konci nižšího sekundárního vzdělávání požadována úroveň A2, v osmi úroveň A1 (sem patří i Česká republika). Výjimku tvoří Island, kde je pro první i druhý cizí jazyk požadována shodně úroveň B1 (údaje [Eurydice](#) ze školního roku 2015/16). Poslední srovnávací údaje, zda žáci těchto úrovní dosahují, máme na evropské úrovni z roku 2012. V 16 testovaných zemích nedosáhlo 20 % žáků u druhého cizího jazyka úrovně A1 (nejnižší minimální úrovně znalostí očekávané v jakékoliv evropské zemi na konci nižšího sekundárního vzdělávání). Problém byl dokonce i u prvního cizího jazyka, kde šlo dokonce o 42 % žáků, kteří nedosáhli minimální úrovně A2. Srovnání jsou pouze přibližná, a to především s ohledem na různou dobu zahájení výuky cizích jazyků a průměrování úrovně výsledků napříč EU. Použití výsledků z národních testů je rovněž problematické vzhledem k jejich velké variabilitě. Z toho vyplývá, že na evropské úrovni nemůžeme vzájemně spolehlivě porovnat skutečnou úroveň jazykových znalostí a dovedností žáků a nedokážeme posoudit, nakolik se u nich pozitivně nebo negativně odráží jednotlivá opatření národních vzdělávacích politik.

V České republice data pro druhý cizí jazyk nemáme k dispozici. Česká školní inspekce sleduje jen úroveň jazykové gramotnosti u prvního cizího jazyka (na většině škol angličtina, někde němčina). Podle tematických zpráv ČŠI dosahovali nejvyšší průměrné úspěšnosti v testech jazykové gramotnosti žáci 4. ročníků ([testování ve školním roce 2018/19](#), průměrná úspěšnost 92 %), směrem k vyšším ročníkům ZŠ a středním školám se průměrná úspěšnost snižovala, i když většinou odpovídala předpokládané průměrné úspěšnosti ([testování ve školním roce 2015/16](#)). Větší rozdíl v úspěšnosti byl mezi žáky studujícími jako první jazyk angličtinu a němčinu (nižší úspěšnost u němčiny) v 9. třídách. Mezi středními školami byl značný rozdíl mezi jednotlivými obory a typy škol,

VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA V EVROPSKÝCH STÁTECH

vedla podle očekávání gymnázia, nejhůře dopadli žáci zdravotnických oborů, ale i pedagogických a humanitních oborů. Nedařilo se také žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.

Začínat brzy nestačí

Je dobré si připomenout, že zahájení výuky v útlém věku je jen jednou z nutných podmínek k tomu, aby žáci nakonec požadované cizí jazyky skutečně ovládali. Mezi další nutné podmínky patří například kvalitní příprava učitelů, zejména důraz na vysoký podíl stáží a pobytů v zahraničí během studia učitelství, ale i při výkonu praxe. Další podmínkou je kvalita podnětů pro žáky, především kontakt s rodilými mluvčími. A v neposlední řadě hraje velkou roli opakované působení podnětů na žáky, a to i mimo výuku. Svou úlohu zde v řadě zemí plní například podpora vysílání pořadů v původním znění s titulky (Eurydice, 2017).

Zdroje:

Eurydice (2017). Key data on teaching languages at school in Europe - edition 2017. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/73ac5ebd-473e-11e7-aea8-01aa75ed71a1/language-en>

Eurydice. (2017). Shrnutí Eurydice Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě – vydání 2017.

https://www.dzs.cz/sites/default/files/2022-02/Shrnut%C3%AD_Eurydice_Kl%C3%AD%C4%8Dov%C3%A9_%C3%BA_daje_o_v%C3%BDuce_jazyk%C5%AF_ve_%C5%A1kol%C3%A1ch_v_Evrop%C4%9B_vyd%C3%A1n%C3%AD_2017.pdf

ČŠI (2018). Rozvoj jazykové gramotnosti v základních a středních školách ve školním roce 2015/2016. Tematická zpráva.

http://www.csicr.cz/html/2018/TZ_Rozvoj_jazykove_gramotnosti/html5/index.html?&locale=CSY&pn=1

VÝUKA DRUHÉHO CIZÍHO JAZYKA V EVROPSKÝCH STÁTECH

ČŠI (2019). Rozvoj jazykové gramotnosti v základních a středních školách ve školním roce 2018/2019. Tematická zpráva.

http://www.csicr.cz/html/2019/TZ_jazykova_gramotnost_2018_2019/html5/index.html?&locale=CSY

Statistiky Eurostat : počty žáků studujících cizí jazyky (ve statistikách lze filtrovat podle období vzdělávání a let), on-line [zde](#)